

needs is a very important step in improving the availability and quality of special and inclusive education and ensuring the organization of successful correctional work with children and adolescents with special needs. It was found that an important aspect of correctional work is the preparation of students with special educational needs for life after graduation.

Key words: system, special educational institution, children with special educational needs, teaching staff, special education, correctional work.

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2024.46.05>
УДК 376-053.4-056.264-056.24/.34

С.Ю. Конопляста
s.yu.konoplyasta@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9233-7505>
А.О. Синуця
alina_starceva@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-6526-0207>

АЛГОРИТМ РЕАЛІЗАЦІЇ ЛОГОПЕДИЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ З ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

У статті розглянуто сучасний алгоритм реалізації логопедичного супроводу дітей раннього віку з церебральним паралічем. Проаналізовано науково-емпіричні дані, що стосуються проблематики стану та особливостей розвитку дітей з церебральним паралічем з раннього віку, зокрема складності та багатовекторності проблеми домовленнєвого та раннього мовленнєвого розвитку. Представлено зміст та базові складові компоненти логопедичного супроводу. Ключовим змістовим компонентом логопедичного супроводу є авторська методика ранньої логоінтервенції «У ритмі Метелика». Науково обґрунтовано склад міжгалузевої команди, що бере участь у забезпеченні неперервного логопедичного супроводу такої дитини, підкреслено ключову роль логопеда та батьків. Представлено алгоритм здійснення міжгалузевого логопедичного супроводу як систему послідовних етапів, наповнених змістом та інструментарієм, що забезпечує успішну індивідуальну траєкторію розвитку дитини.

Ключові слова: логопедичний супровід, дитина раннього віку з церебральним паралічем, індивідуальна траєкторія розвитку, позитивні індикатори розвитку, міжгалузевий підхід, сімейноцентрований підхід, нейропластичність, мовлення.

Постановка проблеми. Системний теоретико-емпіричний аналіз актуального стану супроводу дітей з раннього віку з церебральним паралічем (далі ЦП) в Україні демонструє прогалини в організації логопедичного супроводу таких дітей, що підтверджує необхідність нових міжгалузевих реформ, спрямованих на забезпечення успішного розвитку та покращення умов інтеграції дітей з ЦП.

Згідно з результатами наукового дослідження попри існування традиційної системи роботи фахівців з дитиною раннього віку з ЦП та її родиною визначено труднощі які ускладнюють процес логопедичного супроводу. А саме, участь батьків у корекційно-абілітаційному/реабілітаційному процесі оцінена як недостатня. Більше того, фахівці відчують труднощі під час роботи з такими дітьми та їх родиною, пояснюючи це недостатністю знань про роботу з такою дитиною, відсутністю мотивації. Фахівці намагаються відкласти розв'язання проблем на більш старший вік дитини, при цьому сензитивний період розвитку мовлення лишається втраченим. Як правило, дитину з ЦП у період раннього віку максимально забезпечують медикаментозним лікуванням та реабілітацією, що є недостатнім для гармонійного розвитку потенційних можливостей такої дитини.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Питання розвитку та виховання дітей з церебральним паралічем привертає увагу багато століть. Значна кількість наукових праць різних поколінь присвячена в основному питанням етіопатогенезу, симптоматики, механізмів, структури рухових й супутніх розладів та пошуку ефективних технологій абілітації, реабілітації та методів лікування дитячого церебрального паралічу (далі – ДЦП) (Азарський, 2001; Козьявкін, Підкоритов & Шестопалова, 2014; Мартинюк & Зінченко, 2011; Wilson, 2002). Надзвичайно важливими серед проблем розвитку цих дітей крім фізичних, науковці визначають проблеми психомовленнєвих порушень (Галущенко, 2013; Голуб, 2018; Конопляста & Сак, 2010; Манько, 2014; Пахомова, 2010; Тарасун, 2019;

тяжкими порушеннями розвитку; концепцію морфофункціональної готовності дітей з особливостями розвитку до шкільного навчання; концепцію сімейного виховання; концепцію реалізації багатопрофільної системи комплексної корекції порушень психомовленнєвого розвитку дітей з інвалідністю від народження; концепцію сімейноцентрованого виховання дітей з порушеннями розвитку; концепцію інклюзивної освіти в Україні; онтогенетичний підхід до психокорекції дитини; методологія порушеного розвитку тощо.

Логопедичний супровід дитини раннього віку з ЦП ґрунтується на психологічних закономірностях засвоєння мовлення в онтогенезі як засобу спілкування та рівня розвитку такої дитини, беручи до уваги як вікові, так і специфічні параметри порушення. Головною метою є необхідність сформованості у дитини на кінець раннього віку мовленнєвого базису, що визначений у програмі розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату, рекомендованої Міністерством освіти і науки України (лист Міністерства освіти і науки від 05.12.2012 № 1/11-18795) (лист МОН, 20112).

Відповідно змісту логопедичного супроводу розроблена міжгалузева «Комплексна програма логопедичного супроводу дитини раннього віку з церебральним паралічем». Основним змістом міжгалузевої програми та інструментом здійснення логопедичного супроводу є авторська методика ранньої логоінтервенції (далі – МРЛ) «У ритмі Метелика». Мета МРЛ міжгалузева логопревентивна/розвивально-корекційна робота, спрямована, перш за все, на активізацію та формування фізіологічних, нейробіологічних, психолінгвістичних навичок домовленнєвого та раннього мовленнєвого періоду розвитку; пропедевтика можливих ускладнень у період раннього віку на засадах міжгалузевого, синергійного, нейролінгвістичного підходів. Методика ранньої логоінтервенції розкриває основні напрями та зміст роботи логопеда з дитиною раннього віку з ЦП. В основу покладено системний аналіз складної структури мовленнєвих порушень та їх впливу на загальний психомовленнєвий розвиток дитини раннього віку з ЦП з позиції нейропсихолінгвістики та логопедії.

Методика «У ритмі Метелика» містить як основні напрями безпосередньої роботи логопеда з дитиною, так і напрями та зміст логопедичного супроводу сім'ї та корекції батьківсько-дитячих стосунків (автономний сімейно-орієнтований сегмент «LogoАбетка»). Сімейно-орієнтований сегмент «LogoАбетка» забезпечує підвищення рівня логокорекційно-просвітницької культури батьків дітей раннього віку з ЦП; психологічну підтримку батьків дітей раннього віку з ЦП; формування у батьків необхідних навичок та вмій для більш гармонійного розвитку дітей раннього віку з ЦП; уможливлення «якісного життя родини» та «якісного життя щасливої дитини». Підготовлено та зреалізовано кейси заходів логосупроводу для батьків: консультації, логолекції, групові заняття, тренінги, логопрактикуми, воркшопи тощо. Вагомою змістовою складовою логопедичного супроводу є узгоджена робота міжгалузевої команди фахівців та родини дитини з церебральним паралічем, починаючи з моменту постановки клінічного діагнозу ДЦП, з позиції сімейноцентрованого підходу: дитина до трьох років та родина як єдине ціле. Логопедичний супровід дитини – це певний алгоритм дії логопеда на чолі міжгалузевої команди фахівців, що складається з етапів послідовної та виваженої роботи. Міжгалузеву команду, що забезпечує логопедичний супровід дитини раннього віку з ЦП незалежно від закладу підпорядкування, де здійснюється такий супровід складають представники медичної галузі (невролог, ерготерапевт/ войта-терапевт, педіатр тощо), психолог (клінічний психолог/спеціальний психолог), представники педагогічної галузі (дефектолог, ортопедагог тощо), логопед у цій команді є основним фахівцем, який здійснює логосупровід при постійній взаємодії з іншими суміжними фахівцями та батьками такої дитини.

Нижче представляємо алгоритм реалізації логопедичного супроводу дитини раннього віку з ЦП спрямованого на вибудовування індивідуальної траєкторії розвитку дитини. Це сприяє формуванню позитивних індикаторів, зокрема базису формування та розвитку мовлення.

Спираючись на дані науково-емпіричних розвідок провідних науковців та авторських даних дослідження визначено алгоритм реалізації логопедичного супроводу, що складається з послідовно наповнених змістом етапів роботи з дитиною раннього віку з ЦП та її родиною (табл.1).

<p>Моніторинг стану розвитку дитини раннього віку з ЦП та залученості батьків до корекційно-розвиткового процесу</p>	<p>Проведення скрінінгу обстеження дітей за словами батьків, здійснення постійного динамічно-моніторингового спостереження за розвитком дитини. <u>Учасники:</u> медичні фахівці, логопед, психолог, батьки.</p>	<p>Клініко-логопсихологічний скрінінг, карти спостереження за дитиною раннього віку з ЦП.</p>
--	--	---

Важливим при реалізації логопедичного супроводу є дотримання принципів, за якими підбираються технології, методи та прийоми впливу, а також способи взаємодії із дитиною та її родиною, є:

- показники неврологічного статусу дитини;
- особливості психофізичного розвитку дитини;
- рівень комунікативних навичок та вмінь дитини;
- рівень розвитку мовлення дитини;
- рівень логокорекційно-просвітницької культури батьків дитини з ЦП.

Важливим компонентом логопедичного супроводу є побудова індивідуального плану логопедичного супроводу дитини раннього віку з ЦП та її батьків. Індивідуальний план розвитку дитини раннього віку з ЦП має структурований характер, враховуючи особливості стану та потреб дитини, оскільки церебральний параліч негативно впливає на всі аспекти розвитку дитини. Індивідуальний план логопедичного супроводу передбачає комплексні заходи та інтервенції.

Алгоритм визначення індивідуального логопедичного супроводу дитини з ЦП та її родини здійснюється, спираючись на результати комплексного клініко-логопсихологічного дослідження дитини раннього віку з ЦП.

Висновки, перспективи подальших пошуків. У статті розглянуто сучасний алгоритм реалізації логопедичного супроводу дітей раннього віку з церебральним паралічем. Окреслено труднощі організації даного процесу. Проаналізовано науково-емпіричні дані, що стосуються проблематики стану та особливостей розвитку дітей з церебральним паралічем з раннього віку. Зроблено акцент на складності та багатовекторності проблеми домовленнєвого та раннього мовленнєвого розвитку дітей раннього віку з церебральним паралічем. Обґрунтовано та дано визначення логопедичному супроводу дітей раннього віку з церебральним паралічем. Представлено його зміст та базові складові компоненти. Ключовим змістовим компонентом логопедичного супроводу є авторська методика ранньої логоінтервенції «У ритмі Метелика», яка складається з двох основних змістових блоків: перший - безпосередньо робота з дитиною та другий - автономний сімейно-орієнтований сегмент для роботи з батьками такої дитини. Науково обґрунтовано склад міжгалузевої команди, що бере участь у забезпеченні неперервного логопедичного супроводу такої дитини, підкреслено ключову роль логопеда та батьків. Представлено алгоритм здійснення міжгалузевого логопедичного супроводу як систему послідовних етапів, наповнених змістом та інструментарієм його забезпечення. Алгоритм дій та повноцінна реалізації логопедичного супроводу дитини раннього віку з церебральним паралічем забезпечує успішну індивідуальну траєкторію розвитку дитини. Це сприяє формуванню позитивних індикаторів, зокрема базису формування та розвитку мовлення. Стаття не вичерпує зміст окресленої наукової теми та потребує більш об'ємного розкриття базових компонентів супроводу.

Список використаних джерел:

1. **Азарський, І.М.** (2001) Дитячий церебральний параліч, надбана розумова слабкорозумовість та педагогічна занедбаність. Хмельницький: [б. в.], 178 с.
2. **Галущенко, В.І.** (2013) Використання комплексно-інноваційних заходів корекції дизартричних розладів у дітей старшого дошкільного віку. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна.. Вип. 23(2).* С. 178-185.
3. **Голуб, А.В.** (2018) Узагальнені результати впровадження інноваційного підходу до корекції усного

working with the parents of such a child. The composition of the interdisciplinary team involved in providing continuous speech therapy support for such a child is scientifically substantiated, and the key role of the speech therapist and parents is emphasized. The algorithm for the implementation of interdisciplinary speech therapy support is presented as a system of successive stages, filled with content and tools for its provision. The algorithm of actions and the full implementation of speech therapy support for a young child with cerebral palsy ensures a successful individual trajectory of the child's development. This contributes to the formation of positive indicators, in particular, the basis for the formation and development of speech.

Key words: speech therapy support, young child with cerebral palsy, individual development trajectory, positive development indicators, interdisciplinary approach, family-centered approach, neuroplasticity, speech.

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2024.46.06>

УДК 376.091.3:81'233]:616.896-053.2

О.В. Козинець

o.v.kozynets@udu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-6325-4783>

А.Г. Співак

a.h.spivak@npu.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0001-0658-0590>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГОРИТМІЧНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА

У статті йде мова про дітей з розладами аутистичного спектра дошкільного віку, в яких порушення в розвитку зумовлені істотними обмеженнями комунікації, поведінки та соціальної взаємодії. Реакції та поведінка дітей з розладами аутистичного спектра часто є нетиповою, незрозумілою чи несподіваною. Тяжкість порушення визначається тим, як дитина здатна реагувати на зміни у повсякденному житті. Характерною ознакою дітей з розладами аутистичного спектра є їхня ігрова діяльність: одноманітне використання нетипових речей як іграшок, як пріоритет — ігри на самоті. Одним із ефективних засобів корекційного впливу на дітей із розладами аутистичного спектра є логопедична ритміка. Її активно використовують як ефективний засіб коригувального впливу на поведінку та особистість в цілому, так як логопедика пов'язана з різними видами музичної, рухової та мовленнєвої діяльності: слухання музики, співу, музично-ритмічні рухи, гра на музичних інструментах, промовляння віршів під музику тощо. Також у статті окреслені певні правила, яких необхідно дотримуватись під час організації занять з логопедики для дітей з розладами аутистичного спектра, які суттєво можуть покращити використання логопедики як одного з напрямків розвитку дітей з аутизмом.

Ключові слова: аутизм, розлади аутистичного спектра, ігрова діяльність дітей з РАС, дошкільний вік, логопедична ритміка.

Постановка проблеми. В сучасному світі проблема виховання та навчання дітей із розладами аутистичного спектра набуває все більшої актуальності. Збільшення частоти виявлення даного порушення, яке спостерігається в усьому світі, спричинило великий інтерес наукового світу до нього. Розлади аутистичного спектра (далі — РАС) проявляються ще у дитячому віці. Для них характерні порушення у розвитку, які зумовлені істотними обмеженнями комунікації, поведінки та соціальної взаємодії (В. Тарасун, Г. Хворова, 2004). Адже бажання комунікації пов'язане з розвитком суспільних відносин, які зазнають найбільших труднощів. Зазвичай, діти з аутизмом починають розмовляти набагато пізніше своїх однолітків, а перші слова часто є нетиповими; часто висловлювання дитини — це уривки з почутого у мультфільмах чи іграх. Значна частина дітей з РАС взагалі не використовує мовлення, а замість нього користуються вокалізаціями, які позначають комфорт чи дискомфорт дитини (О. Літвінова, 2013).

Наразі науковці й практики шукають шляхи забезпечення ефективної організації та надання якісних корекційно-розвивальних послуг дітям з РАС. При цьому єдина оптимальна система організації корекційних занять, до яких входять і заняття з логопедики, є недостатньо розробленими. Тож питання особливостей проведення логопедичних занять для дітей із розладами аутистичного спектра